

A kurzus kódjai: BBN-FIL-212.1, BMA-FILD-212.1, TANM-FIL-212.2, BMVD-020/11
A kurzus címe: Hellénisztikus filozófia
A kurzus címe (angolul): Hellenistic philosophy
A kurzus előadója: Bene László
A kurzus időpontja, helye: szerda, 8.30–10.00, MŰK 4/i, II. em. 221

Kurzus előfeltétele(i): ---
A jegyszerzés módja(i): röpdolgozatok az órák elején 40% + írásbeli vizsga 60%
Követelmények: A vizsgajegyzék tételeinek alapos feldolgozása, a történeti és fogalmi összefüggések elsajátítása. Látogatásköteles óra, max. 3 alkalommal lehet hiányozni! A félév során az anyagból 3 alkalommal az előző héten jelzett időpontban röpdolgozatot írunk, melyre a LS egy-egy kijelölt fejezete alapján lehet felkészülni. A vizsgaidőszakban 4 kisesszéből álló ZH-t írunk. A
A Filozófiatörténet 2. vizsgaanyagának része Arisztotelész filozófiája is; az anyag e részével az előadás mellett futó szemináriumon van mód megismerkedni.
Akik az órát filozófia BA, filozófia minor, etika minor vagy MA képzés részeként veszik fel, a Filozófiatörténet II. teljes vizsgatematikájából vizsgáznak (beleértve Arisztotelészt). Azok a hallgatók, akik az előadást közismereti tárgyként végzik el, csak hellénisztikus filozófiából vizsgáznak.

Kurzus leírása, tematikája:
A görög világban – elsősorban Athénban – a hellénisztikus korra sokrétű filozófiai kultúra alakult ki. A platóni Akadémia – melynek filozófusai a korszakban szkeptikus irányt képviseltek – és az újonnan alapított epikureus és sztoikus iskolák éles vitákat folytattak az ismeretelmélet, az etika és a természetfilozófia kérdéseiről. Éliszi Pürrhón egy másik szkeptikus irányt indított el, mely a hellénisztikus kor végén és a császárkorban erősödött meg. A hellénisztikus iskolákban centrális volt az etika, a filozófiát „az élet művészete” gyanánt fogták fel. Egyes irányok a lélek nyugalma teljes elméleti tanrendszer kidolgozásával igyekeztek biztosítani, mások pedig éppen a teoretikus elköteleződések felszámolásával. A sztoicizmus, az epikureizmus és a szkepticizmus olyan álláspontok, melyek az európai gondolkodás későbbi korszakaiban is fontos szerepet játszottak, különösen a reneszánszban és a kora újkorban. A sztoikus etika újabb virágkorát éli, sokan ma is közvetlenül relevánsnak érzik az életvezetésben. A hellénisztikus iskolák közötti vitákban pedig – például az igazság kritériumára vagy a determinizmus és emberi felelősség kérdéseiben – belső filozófiai érdekességgel bíró érvek fogalmazódtak meg. Az órán vizsgált témák: 1. Epikureus etika és társadalomfilozófia; 2. Sztoikus etika: az ember morális fejlődése és az etikai cél; 3. Etika és ismeretelmélet a pürrhónizmusban; 4-5. Ismeretelméleti viták (epikureusok, sztoikusok, akadémikusok, újpürrhónisták); 6-7. Ontológia, természetfilozófia, kozmológia (epikureusok, sztoikusok); 8. Epikureus lélekelmélet. 9. Sztoikus lélekelmélet; a szenvedélyek. 10. Teológia (epikureusok, sztoikusok); 11-12. Determinizmus és emberi felelősség (Epikurosz, Khrüszipposz, Karneadész).

Kurzushoz tartozó kötelező irodalom (**Filozófiatörténet 2 vizsgajegyzék**):

ARISZTOTELÉSZ

Források:

Arisztotelész: *Kategóriák és Herméneutika*, in: Arisztotelész: *Organon. Logikai értekezések*. Ford. Steiger Kornél, Gondolat, 2023, 32–110 (régebbi fordítás: Rónafalvi Ödön, több kiadás).

A kollokviumon ezen túl ismerni kell a szillogisztika alapfogalmait az *Első analitika* I.1-2 és I.4 alapján (*Organon*, 112–116, 118–123), továbbá a tudományos kutatás alapfogalmait és módszerét a *Második analitika* I. könyve és a II. könyv 1–13 alapján (*Organon*, 297–392).

Arisztotelész: *Fizika* II. könyv, in: Arisztotelész: *A természet*, ford. Bognár László, L'Harmattan 2023, 29–66 (korábbi kiadás 2010).

Arisztotelész: *A lélek*, ford. Steiger Kornél, in: Arisztotelész: *Lélekfilozófiai írások* (Akadémiai Kiadó, Budapest 2006, 7–93).

Arisztotelész: *Metafizika* IV. (Γ), VI. (E), VII. (Z), IX. (Θ) és XII. (Λ) könyv, in: Arisztotelész, *Metafizika*, ford. Steiger Kornél – Lautner Péter – Bene László, Atlantisz 2024, 75–106, 155–206, 221–244, 307–332.

Arisztotelész: *Nikomakhoszi etika*, ford. Simon Attila, Atlantisz 2023, 43–405 (régebbi fordítás: Szabó Miklós, több kiadás).

Tankönyv:

David Ross: *Arisztotelész*, ford. Steiger Kornél, Osiris, Budapest 1996.

HELLENISZTIKUS FILOZÓFIA

Források:

Long-Sedley: *A hellenisztikus filozófusok*. Akadémiai Kiadó, Budapest 2014.

E szöveggyűjteményből a következő szövegek kötelezőek:

Epikureizmus: 7A, B; 8A, B; 9A; 10A, C; 11A–H; 12A, B, D; 13A–C, E, F, G, I; 14A–E; 15A, B, D; 16A, B, D; 17A–E; 18A–D; 20A–I; 21A–I, K, L; 22A–I, K–N

Sztoicizmus: 27A, B, D–F; 28A, B, E, I–K, O, P; 30A–D; 33A–E, F, H, I, M, N; 39A–C, E; 40A–H; 41A–C; 44A–F, 45A–P; 46A–J, M–P; 47A, F, G, J, P, Q; 52A, B, E–G; 53A–G, J–T; 54A–Q, T; 55A–E, I–O, Q–S; 57A–G; 58A–K; 59A–F, H, I, L, M, Q; 60A–F, J–M, R, S; 62A–K; 65A–L

Pürrhónizmus, akadémiai szkepszis: 1A–K; 69A–L; 70A, B; 71A–C; 72A–N

A forrásokat a kijelölt szövegekhez tartozó kommentár-résszel együtt kell feldolgozni:

7. Másodlagos tulajdonságok. 8. Atomok. 9. Legkisebb részek. 11. Az atomok mozgása. 12. Mikroszkopikus és makroszkopikus tulajdonságok. 13. Kozmológia teleógia nélkül. 14. Lélek. 15. Érzékelés, képzelet, emlékezet. 16. Minden benyomás igaz. 17. Az igazság kritériumai. 18. Tudományos módszertan. 20. Szabad akarat. 21. Gyönyör. 22. Társadalom.

27. Létezés és fennállás. 28. Az első és a második nem. 30. Univerzálék. 33. Beszédtartalmak. 40. Az igazság kritériumai. 41. Tudás és vélekedés. 44. Princípiumok. 45. Test. 46. Isten, tűz, kozmikus ciklus. 52. Örök visszatérés. 53. Lélek. 54. Teológia. 55. Okság és végzet. 57. Késztetés és sajátunknak elismerés. 58. Érték és közömbösség. 59. Hozzáánk illő cselekedetek. 60. Jó és rossz. 62. Morális felelősség. 65. Szenvedélyek.

1. Szkepticizmus. 69. Vélekedés nélkül élni. 70. Az akadémikusok hozzájárulása a filozófiai vitákhoz. 71. Az ítéletfelfüggesztés indokai. 72. Az ítéletfelfüggesztés módszerei.

Tankönyv:

A.A. Long: *Hellenisztikus filozófia*, ford. Steiger Kornél, Osiris, Budapest 1998.

Kurzushoz tartozó ajánlott irodalom:

Ajánlott:

Ch. Rapp - O. Primavesi: *Arisztotelész, Atlantisz*, 2018.

Arisztotelész: Az égbolt, ford. Lautner Péter, Akadémiai Kiadó, 2010.

Arisztotelész: A keletkezésről és pusztulásról, ford. Bognár László (*Magyar Filozófiai Szemle*, 1988/3-4)

Arisztotelész, Fizika IV.10-14, ford. Bene László, Vulgo 1 (1999).

Antik szkepticizmus. Cicero- és Sextus Empiricus-szövegek, ford. Kendeffy Gábor – Lautner Péter, Atlantisz, Budapest 1998.

Sztoikus etikai antológia, szerk. Steiger Kornél, Gondolat, Budapest 1983.

Cicero: *A legfőbb jóról és rosszról* I-II. könyv, ford. Szekeres Csilla, Debreceni Egyetemi Kiadó 2012.

Cicero: *A végzetről*, ford. Szekeres Csilla, in: Bugár István – Lautner Péter (szerk.): *Sors és szabadság*, Kairosz 2006.

Epiktétosz összes művei, ford. Steiger Kornél. Gondolat, 2014.

Epikurosz legfontosabb filozófiai tanításai, ford. Kövendi Dénes, Farkas Lőrinc Kiadó, Budapest 1994.

Marcus Aurelius: *Elmélkedések*, ford. Steiger Kornél, Gondolat, Budapest 2016.

Poszeidóniosz: *Töredékek és kommentár*, ford. Szoboszlai-Kiss Kata, L'Harmattan 2009.

Seneca prózai művei I-II. Szenzár Kiadó, 2002-2006.

Timón, *Töredékek*, ford. Steiger Kornél, in: Steiger Kornél: A töredékes hagyomány, Fejezetek a preszókratikus filozófia antik hagyományozásának történetéből. Jászöveg Könyvek, 1999.